

- забезпечення розробки та реалізації регіональної стратегії (програми) соціальної політики із взаємозгодженістю із загальнодержавною програмою соціальної політики;
- забезпечення використання Угод регіонального розвитку між Кабінетом Міністрів України та обласними для розв'язання соціальних проблем та здійснення заходів регіональної соціальної політики;
- забезпечення ефективності соціальної політики на рівні підприємств регіону через включення до Регіональної Угоди між об'єднаннями профспілок, роботодавцями та регіональними органами влади відповідних положень щодо досягнення соціальних цілей.

Висновки

1. Аналіз правового забезпечення механізму соціальної політики в Україні засвідчив відсутність основного програмного документа для її розвитку на 2005-2009 рр. і в перспективі.
2. Розроблені рекомендації з удосконалення соціальної політики України на загальнодержавному й регіональному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Основні напрями соціальної політики на 1997-2000 роки : Указ Президента України від 18 жовтня 1997 р. № 1166/97 // Урядовий кур'єр. - 1997. - 30 жовтня.
2. Основні напрями соціальної політики на період до 2004 року : Указ Президента України від 24 травня 2000 р. № 717/2000 // Офіційний вісник України. - 2000. - № 21. - Ст. 858.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2006 р. № 1001 // Офіційний вісник України. - 2006. - № 30. - Ст. 2132.
4. Гансли Т. М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / Т. М. Гансли ; [пер. з англ. О. Перепадя]. - К. : Основи, 1995. - 237 с.

5. Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів" від 8 вересня 2005 р. № 2850-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 51. - Ст. 548.
6. Колот А. М. Мифы социальной политики, или с чего следует начинать формирование новой модели / А. М. Колот // Зеркало недели. - 2010. - № 2 (781) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.zn.ua/3000/3050/68293/>.
7. Концепція державної регіональної політики (затв. Кабінетом Міністрів України від 02.07.2008 р.) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.minregionbud.gov.ua/index.php?id=895.
8. Права человека и процессы глобализации современного мира / [отв. ред. Е. А. Лукашева]. - М. : Норма, 2005. - 464 с.
9. Регіональний людський розвиток : статистичний бюлетень // Держкомстат України. - К., 2008. - 45 с.
10. Регіональні проблеми людського та соціального розвитку : тези доп. і повід. міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 4-5 листопада 2008 р.) : у 2-т. / НАН України. Ін-т економіки промисловості. - Донецьк, 2008. - Т.1. - 344 с.
11. Социальная политика в муниципальных образованиях / [под общ. ред. Н. А. Волгина, В. К. Егорова, С. В. Калашникова]. - М. : Из-во "Альфа-Пресса", 2006. - 568 с.
12. Социальная политика : энциклопедический словарь / [под общ. ред. Н. А. Волгина]. - М. : Академический Проект ; Трикста, 2005. - 688 с.
13. Социально-экономические аспекты промышленной политики. Социальная политика и человеческое развитие : сб. научн. трудов / НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. - Донецк, 2003. - Т. 2. - 524 с.
14. Социальные проблемы и социальная политика в странах Восточной Европы (1990-е годы - 2005) : сб. статей, обзоров, рефератов / РАН. ИНИОН. Центр научн.-информ. исслед. глобал. и регион. проб. - М., 2006. - 204 с.
15. Day P. A New History of Social Welfare / P. Day. - Boston : Pearson Education, 2003.

© О. Новікова, Ю. Залознова

УДК 330.15 : 332.142.6 : 911.375.3

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ВЕЛИКОГО МІСТА (НА ПРИКЛАДІ м. ЛЬВОВА)

УЛЯНА ПАВЛЮК,

*аспірант кафедри економіки та менеджменту деревообробних підприємств
Національного лісотехнічного університету України, м. Львів*

У статті аналізуються теоретичні проблеми економічної безпеки великого міста. Уточнюються дефініція "екологічна безпека великого міста". На прикладі м. Львова окреслюються найважливіші практичні завдання забезпечення екологічної безпеки великого міста.

Ключові слова: екологічна безпека, велике місто, теоретичні проблеми, практичні завдання, Львів.

Постановка проблеми. Згідно з оцінками спеціалістів ООН, екологів міжнародних і національних природоохоронних організацій, управлінців, соціологів, однією з найбільших сучасних соціально-економічних проблем, екологічних проблем є зростання кількості й величини великих міст, у яких руйнуються та

гинуть залишки природи в результаті концентрації на їх території потенційно небезпечних об'єктів. Такі загрози потребують вивчення, оскільки без цього неможливо реалізувати екологічну безпеку у великих містах.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми екологічної безпеки держави, регіону та окремих міст ос-

таннім часом постійно перебувають у центрі уваги ряду науковців. Суттєвий доробок з проблеми мають Н. Н. Андреева, З. В. Герасимчук, В. В. Ковтун, В. С. Кравців, В. А. Ліпкан, С. А. Лісовський, Л. Ц. Масловська, А. В. Степаненко, В. М. Трегобчук, С. К. Харічков, Л. Б. Шостак, В. І. Ярочкін та ін. Разом із тим, погляди на суть екологічної безпеки загалом й екологічної безпеки окремих територіальних суспільних систем, у тому числі міст, суттєво відрізняються. Практично відсутні ґрунтовні еколого-економічні дослідження проблем великих міст України.

Метою статті є окреслення теоретичних проблем і практичних завдань забезпечення екологічної безпеки у великому місті на прикладі м. Львова.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі немає однозначного тлумачення дефініції "екологічна безпека", відсутнє узгодження змісту цього поняття з теоріями розвитку міст, із концепцією факторів виробництва Ж. Б. Сея, яка є фундаментальною в економічній науці.

Суть безпеки загалом у різних публікаціях зводять до:

- стану захищеності в межах досліджуваних об'єктів, тобто в межах адміністративних районів, міських і сільських поселень, регіонів та держави, життєво важливих інтересів особи, частини суспільства чи суспільства загалом від внутрішніх та зовнішніх загроз;

- запобігання небажаним структурним та динамічним змінам в об'єктах дослідження чи будь-яких їх якостей та параметрів;

- типу динамічної рівноваги, що характерний для об'єктів дослідження як складних саморегульованих систем і виражається відносно стабільними параметрами цих систем;

- забезпечення реалізації життєво важливих інтересів функціонування й розвитку об'єктів дослідження як складних саморегульованих систем.

Узагальнюючи ці тлумачення, можна резюмувати, що екологічна безпека великого міста - це такі умови (природні, екологічні, техніко-технологічні, соціально-економічні, політичні та ін.), які забезпечують повноцінний, гармонійний, ефективний та прогресивний розвиток усіх підсистем (у тому числі населення) міста та приміської зони в зовнішньому середовищі (регіон, країна, світ). Наголосимо: якщо належні умови не будуть створені в зовнішньому середовищі, то екологічна безпека в межах локальних поселень, зокрема у великих містах, буде нереальною.

У багатьох великих містах України роками не вирішуються проблеми, які унеможливають установлення екологічної безпеки в їх межах. Це стосується як столиці України Києва чи промислових міст-гігантів сходу й півдня країни (Харкова, Донецька, Луганська, Дніпропетровська, Одеси), так і такого великого міста західної України, як Львів (761,7 тис. осіб на 01.01.2010), у якому практично знищений в останні двадцять років промисловий потенціал. Так, найгострішими проблемами міста Львова є:

- дефіцит можливостей і ресурсів для складування, поховання й переробки сміття через понаднормове використання існуючого сміттєзвалища (с. Грибовичі) та відсутність нової ділянки для міського сміттєзвалища, яка мала б стати сучасним полігоном для сортування й переробки побутових відходів;

- масові випадки спалювання бур'янів, листя та сміття в межах міста на непристосованих для цього ділянках через відсутність транспорту й браку працівників для їх вивезення на сміттєзвалище;

- перетворення в межах міста й у безпосередній близькості від нього річок Полтви і Зубри на відкриті каналізаційні колектори, що є реальною екологічною небезпекою для населення, зокрема великою загрозою для його здоров'я;

- перевантаження центральної частини міста маршрутками й приватними автомобілями, що зумовлює надмірну концентрацію шкідливих викидів від транспорту в цій частині міста;

- функціонування старих і виникнення нових екологічно небезпечних підприємств у центральній частині міста та в інших його районах, які розташовані в безпосередній близькості від житлової забудови. Так, незважаючи на протести мешканців, у центральній частині міста нещодавно запрацював завод з утилізації автомобільних акумуляторів, що, за визначенням деяких фахівців, зумовило перевищення норм вмісту свинцю, кобальту, міді на прилеглих селищних територіях у десятки й сотні разів [3];

- порушення суб'єктами господарювання вимог природоохоронного законодавства; так, 78 обстежених суб'єктів господарювання в І кварталі 2010 року 98 разів порушили чинне законодавство (серед порушень найчастіше мали місце відсутність дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, порушення правил експлуатації газоочисних установок, порушення правил поведінки з відходами, зокрема відсутність контролю за якістю стічних вод та поточного обліку відходів, їх збирання та зберігання у невідведених місцях, відсутність відповідальної посадової особи за роботу з відходами тощо); у результаті проведених перевірок було складено 30 протоколів про адміністративні правопорушення, які направили на розгляд Державної екологічної інспекції у Львівській області [4].

Зазначимо, що детальний аналіз наявних у місті екологічних проблем дозволив зробити висновок, що більшість із них є результатом не тільки безгосподарності чи недбалості суб'єктів господарювання та населення, але й недостатньо аргументованою й обґрунтованою теоретичною базою розвитку великих міст у сучасних умовах. Так, надзвичайно важливо теоретично обґрунтувати таке питання, як встановлення екологічної безпеки шляхом подолання асиметричності соціально-економічного розвитку міста та розселення його мешканців, яка зумовлюється нерівномірною концентрацією екологічних загроз.

Цілком очевидно, що без розв'язання теоретичних проблем, у тому числі й тих, які пов'язані з удосконаленням понятійно-термінологічного апарату, неможливо розробити практичні завдання, реалізація яких сприятиме досягненню екологічної безпеки у великому місті.

Не можна сказати, що у Львові нічого не робиться для того, щоб поліпшити екологічну ситуацію. Але всі заходи, які реалізуються, є безсистемними. Вони являють собою тільки невеликі кроки на шляху формування екологічної безпеки в місті. Їх можна поділити на три групи: ті, які спрямовані на виявлення й поглиблене вивчення екологічних загроз; ті, завдяки яким ліквідовують деякі загрози, а також ті, котрі спрямовані на запобігання виникненню екологічних загроз.

Серед заходів першої групи доцільно назвати, у першу чергу, затвердження уточненого та відкорегованого управління з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення Львівської міської ради

протоколом № 3 від 06.04.2010 "Паспорта ризику виникнення надзвичайних ситуацій" у місті Львові. Згаданий Паспорт - це документ, у якому міститься перелік усіх потенційно небезпечних об'єктів на території міста та окреслюються види можливих надзвичайних ситуацій, прогноз можливих утрат та збитків на об'єктах, які потрапляють в зону можливих надзвичайних ситуацій.

До цієї ж групи заходів можна віднести виконання експрес-аналізів для визначення рівня забруднення повітря та водойм, за допомогою придбаної КП "Адміністративно-технічне управління" в 2009 році пересувної екологічної лабораторії. Завдяки її функціонуванню встановлено, що частка викидів в атмосферу забруднюючих речовин, здійснених автотранспортом, складає близько 90 %. Крім того, з'явилася можливість визначати вміст в повітрі оксиду азоту, діоксиду азоту та сірчистого ангідриду, а не тільки вміст оксиду вуглецю, як це було раніше. У 2009 році працівники хімічної лабораторії КП "Адміністративно-технічне управління" обстежили 44 перехрестя, здійснивши більше 700 вимірювань. У результаті визначені перехрестя зі значним перевищенням гранично допустимої концентрації забруднюючих речовин. Більшість із них розташована в центральній частині міста [5].

Серед другої групи заходів - організація акцій очищення міста представниками екологічних організацій у День довкілля, який відзначається щорічно в третю суботу квітня з 1998 року, згідно з Указом Президента України "Про День довкілля".

Велике значення мало й проведення традиційного Міжнародного екологічного форуму "ECO Solutions - new technologies" у лютому 2010 року у Виставковому центрі "Lemberg" з метою пошуку сучасних засобів оптимального використання енергоресурсів та гармонійного поєднання людської життєдіяльності з органічною потребою збереження довкілля. Саме тому в рамках цього форуму була проведена спеціалізована виставка "Енергозбереження. Альтернативна та відновлювальна енергетика. Комунальне господарство. Поводження з відходами". Завдяки форуму ряд українських та закордонних компаній та організацій, серед яких Асоціація "Паливно-енергетичний комплекс Львівщини", Шведська торговельна рада, Український економічний Центр у Варшаві, не тільки презентували власні розробки, проекти, але й змогли ознайомитись із технологіями потенційних партнерів та конкурентів, а також залучити інвестиції, знайти фінансування для своїх проектів у колі фахівців та зацікавлених управлінців, програм, фондів [6].

Важливим практичним заходом серед заходів другої групи можна вважати завершення узаконення меж парків Управлінням природних ресурсів та регулювання земельних відносин, що дало змогу активізувати в них ремонтні роботи [7], очищення водойм міста тощо.

Зазначимо, що сьогодні виконується дуже мало заходів третьої групи, тобто тих, які спрямовані на запобігання виникненню екологічних загроз. До таких заходів віднесемо затвердження у вересні 2010 року на сесії міської ради проекту "Корегування генерального плану міста Львова. II Стадія - Генеральний план", який розроблений Державним інститутом проектування міст "Містопроєкт". Згідно із цим документом на наступні 15 років визначатиметься містобудівна політика, тобто просторовий розвиток міста, роз-

міщення основних об'єктів, збереження історико-культурної спадщини, зелених зон, парків, створення зон охорони пам'яток історії, розміщення нових об'єктів, в основі якої - формування екологічної безпеки мешканців Львова. Цей проект є, по суті, основою, на якій повинна базуватися побудова системних заходів, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки великого міста.

Але реалізація системних заходів потребує належного фінансування. Крім того, важливо активізувати наукові кадри для розробки новітніх екологічно чистих технологій, придатних для застосування у великих містах. Адже на сьогодні, на жаль, відсутні, наприклад, вітчизняні типові екологічно безпечні проекти будівництва нових полігонів, які б можна було використати при організації нового полігону зберігання побутових відходів на території Львівської області для обслуговування міста Львова.

Висновки та напрямки подальших досліджень

1. Запропонована і введена в науковий обіг дефініція "екологічна безпека великого міста".

2. На прикладі м. Львова окреслено найважливіші практичні завдання забезпечення екологічної безпеки великого міста.

У подальшому слід обґрунтувати модель соціально-економічного зростання міста в контексті з теоретичним обґрунтуванням екологічної безпеки в його межах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міста-гіганти - "ракові пухлини" для природи [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.wz.lviv.ua/pages.php?atid=82256>.
2. Екологи розробили "Громадський екологічний кодекс" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://ukranews.com/uk/news/press_release/2010/05/26/19391.
3. Мандзюк Д. У центрі Львова утилізуватимуть акумулятори / Д. Мандзюк [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://gazeta.ua/index.php?id=194933&eid=506>.
4. Лучка М. У Львові перевіряли дотримання вимог природоохоронного законодавства / М. Лучка [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.city-adm.lviv.ua/news/ecology/8164-uvovi-perevirali-dotrimanna-vimog-prirodoohoronnogo-zakonodavstva>.
5. Пелих Г. У Львові проводять експрес-аналізи для визначення забруднення повітря та водойм / Г. Пелих [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.city-adm.lviv.ua/news/ecology/7451-u-lvovi-provodat-jekspres-analizi-dla-viznachenna-zabrudnenna-povitra-ta-vodojm>.
6. Калька М. Від сьогодні в місті розпочинає роботу традиційний Міжнародний екологічний форум "ECO Solutions - new technologies" / М. Калька [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.city-adm.lviv.ua/news/ecology/7705-vid-sogodni-v-mistirozpochinaje-robotu-tradicijnij-mizhnarodnij-jekologichnij-forum-eco-solutions-new-technologies>.
7. Лучка М. Процес затвердження меж парків закінчується / М. Лучка [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.city-adm.lviv.ua/news/ecology/7583-proces-zatverdzhenna-mezh-parkiv-zakinchujetsja>.

© У. Павлюк